

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

НЕДЈЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 18.

НА ЦЕТНИЉУ, У ПОНЕЂЕЉНИК 5. МАЈА (17. СВИЊА) 1875.

ГОДИНА III. (V.)

„ГЛАС ЦРНОГОРЦА“ излази једном пут недељно. Стоји за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. 1. 50. и. За СРБИЈУ год. 1. 75. и. За сва друга крајина год. 1. 50. и. год. 1. 40. и. четврт год. 1. 20. и. За остале крајева се за ред 5 новача. Приплата и све наруџбе шаљу се администрацији, а дописи уређивачу на Цетинје.

СЛОВЕНИ И МАЂАРИ У АУСТРИЈИ.

Одмак истовијесно аустријска монархија Словени су увијек изумишљали споредно мјесто у њеном државно-политичком правном. Њеначки елемент употребљавао је све мјера да Словене окује како се не бише могли слободно као народи развијати већ да остану у тој стању. Марија Терезија, покатоличавањем Словена мишља је не само угушити развојак народности словенских у Аустрији него шта више тјак је изјела њих ако не са свим претопити, јер то није могуће било, а по бар приближити њеначком елементу и тим подкријепити себе. Али је свијест народности расла; пред њом се вјера уздишала те тако Словени осталие у свом вјерама и даље Словени. Рат од 1866 г. измјенио положај аустријске монархије, саставно и народа из којих је састављена. Њена спољашност измјенила се у томе што се Њеници одишјеписне од ње и саставише огромну њеначку државу. Лишњем пренеша Аустрија је међу Њеницима би лишена основица њеначког. Да би пак и даље задржала Словене у првншњем стању, уздишала је круну мађарску до два прста испод своје круне. Тјак је основица пренешен на два елемента у држави. На аустријско Њенице и Мађаре. Али Словени осталие и даље као што су и првје били. Но изгледа као да је већ дошло вријеме да се положај ствари измјени. До садашњи основица монархије као да су олабавили. Њеничког је елемента у Аустрији мало, а Мађари су тако лабави да могу премити терет цијеле монархије на себе. Према томе ко треба да буде основица државе, у унутрашњости по словенски народи. Који су, и без тога, изада својом снагом држали силу Аустрије. С тога је са свим природно да Словени заузму своје право и достојно мјесто у кој и да буду основица држави. Догађаја што се збихе у последње доба оправдају нас о препорукају аустријске монархије. Царено путовање по словенским провинцијама, које је учестволо шта је друго да припрема за препорукају држави. Предисходе годшње објашао је Банат и Бичку, а ове годшње објашао је и најкрајње кутове Далмације и то са особитом изишњом која носи за собом и мишлн особите. Препорукају тај биће у корист Словена јер ће се они попети до висине у држави коју природно заслужују а Мађари синаи ће се до нивов осталих провинција у Аустрији.

„СРБИЈА И ЦРНА ГОРА“

У хиљадама милијона људи што на земље живе, ријетки су, који себе познају, а још их је ређе који бише знале о себи вјерно и другима приоштили. Тако исто ријетки су народи који сами себе познају и који би у стању били сами о себи безпристрастан суд изрећи. Да се испита прошлост једног народа, да се пронађу прави и истинити узроци свих догађајама, нужа је непристрашност, непартисаност. Испитивач ваља да стоји над свим партијама којих у сваком народу има, и да свакој дјелие оцјену по дјелима. Међутим то је претешка ствар, сваки писац историје једног народа мора припадати некој партији у свом народу. Његови назори биће или више или мање у кругу назора партије којој припада. Готово изава да народи као ни људи не могу

о себи онако судити и писати као оној која га посматра са стране и прати све његове после. Историја нам у неколико потврђује ову поставку тјак што најбољу историју, на примјер, Француске написао је Инглез, најбољу историју Америке написао је Француз, најбољу историју Русије написао је Њениц Ротек, и најбољу историју старих Њермана написао је Рамљанин Тацит, најбољу пак историјску уставику српског написао је Њениц Ратко, тако исто Мајков је написао најбољу историју српску.

Међутим ни Срби не само да немамо ниједне историје у правном смислу ни од страних ни од нашег ког писца; него немамо довољно ни изишњеног материјала по коме би се могла изишњати добра историја. Све што је досад писано све су одишњи различите вриједности, или вагомилава тако зване „грађа за историју“. Грађа се сваког дана прибавља и нагомилава у различитим зборницима; али при свем том грађа остаје једнаке у сировом стању. Она остаје у необрађеном стању и остаје све док не дође наступи какво срећно доба; доба изишњавља и критике.

Но, на да је наша књижевност малена; на да је мало и материјала за стару историју нашу прибавило ипак образовани народи јевропски обрналили су особиту пажњу на прошлост и садашњост нашу. Побуда која их приволи к изишњављу српског народа ниче из тога што је српски народ етозер међу јужним Словенима и што су сви изгледи да ће Срби оставити нас о конфедративног сједишњавља јужних Словена.

Између народа јевропских Французи су понајвише озбишњости показују расцјеложене према српском народу. Велики број француских писаца олао се изишњављу наше историје, наших обичаја, наше појезије, правне свијести и свих карактерних особина нашег народа. Заста већ је пријеке да се Французи тргну једном из занесености да су они сами себи довољни. Народ који мисли опстати без ипикних свеза са ма којим од других народа, вара се у живи у објави ваго год и појединачно који мисли да може без других људи живити у друштву. То су француски престапници нарочито у последње доба јасно увидали, па су се с тога обрналили да задобију симпатије словенских народа у опште како бише дошли с њима до споразумљена у борби народа јевропских изишњавља себе. Симпатија се задобија познатишвом. Да бише познали Словене с Французима састављају друштва, пишу књиге, новине су пуне и т. д. Друштво под именом „Confederation des Tschèques“ које се у ту сврху образовало у Паризу обраћа на се нашу пажњу највише с тога што је између осталих свиса о Словенима којих има свега осам, изишњавља скоро девету књигу о Србији и Црној Гори. С тога ћу овђе критички пропратити њену садржину.

Француска и уопште страни писци, који о нама пишу, пишу за њих, а не за нас, то јест, они сивошталују своје народу, о нама оно што у главноме ми све знамо, али не знају други народи за које се пишу, а који бише хтели да знају штотод о нама. Но ми да је за сада писанье понајвише површило, изишњављају само њих неколико, пак нахои се особитог суђења о нама, нахои се критичности и неспрострасности. Но и да нема тога дужност нам је сазнавати какво нас престапљају образовани народина страни писци и пратити јевропску литературу која нас ја у чему додирује.

Писац „Србије и Црне Горе“ г. Ренах у воду починко тим да Црна Гора и Србија има таквих јунака, таквих карактера и таквих епизода у историји да би достојније било српску историју изишњавља у епосама него просто писати у прози; јер борба Срба с Турцима узвишенија је од борбе Италијана с Аустријом. Она је подобна борби Американаца за слободу. Српски народ, вели он, такав је народ који својим са-

мопрегоријевњим савлађује све препреке што му на путу стоје, у томе је дакле синга српског народа. То се види јасно из тога што је српски народ после косовске поразе остао свагда чврст, скупљаво се и уз гусле и пјесме славно прошлост, договорио се како ће да се бори са страшним угњетачем својим и то без никакве потпоре са стране Јевропе. У Црној Гори одржали су своју слободу сами. Срби у Србији сами су се подигли и извојевали своја права. Народ који је у стању сам се борити, одржати се и извојевати своју автономију, тај народ заслужује поштовање. Историја тога народа има особиту важност за Француску; шта више искушења која је француски народ претрпдио уздишављу важност њену. Код нас Французи, вели писец, није још продржао нас о колико је Француска удаљена у срцима Словена уопште и колико нада они гаје да ћемо ми бити на руци у њиховој борби за слободу и независност. Али се писац вара што вели да Словени још од велике револуције гледају у Француску као у своју ослободитељку. Словена је толико да су они сами у стању извојевати своју слободу, они се уздију у своју величину а не у величину туђавску. Истипа Словени гледају на Француску да их поногне кад буду сами повели борбу за слободу, а не да их Француска ослободи. Међутим смета му је изрека да Словени свагда сипатрају Њенице као своје непријатеље и да њиху малоко већу вјеру у Французе, и то што вели да Француској неостаје друго до да обрлаи руку словенску што јој их пружују.

(Наставље се).

ДОГАЂАЈИ У СВИЈЕТУ.

Сав јевропску штампу занима емиграција Хришћана из Херцеговине и Босне. Сав свијет види да је Србину догоријела свијетла да претију. Срби и Бугари не могу више живјети у овим околностима; њима се прииче одаудни нас кад ће ријешити смрт или живот. То већ уздишављу и руски листови. „Голос“ у једном свом чланку тврди да је кошевање на истоку вољно и од заважљиве вриједности за сав Јевропу. Расизм Турске на прагу је. Дакле ко ће изишњавља Турску послје њене српга. „Голос“ је повео пољенику с неким инглишним листовима. Инглизи претендирају да се они прогласе њеном нашљедњем. „Голос“ пак не таји своје највише према азијатској Турској. Он нели да Русија мора заузети сјеверо источне предјеле па и сав Босфор. Балканско полуострво изишњавља из тога; нели већ да нешћеде народи воји на њему живе по природи саме ствари. Међутим Инглизи не уздишављу се претендирају да заузму и ближњанско полуострво. Свој неможемо разумјети на ком основу пољже Инглишна то своје право. Ова пољеника још већу важност даје емиграцији Хришћана из турских провинција.

Аустријски цар већ је у Бечу, или новине неспрострају говорити о важности његова путовања по Далмацију. Далмација је у двојакој доботи царским долазком. Она постоје главна провинција аустријска према моршловству и према истоку. Али као најглавнија добит њена у томе је што је словенски елемент овом приликом у свему триумфиро над италијанским далматинским. Далмација се је дакле дефинитивно отресла италијаншине и поиталијанства, она је сад стала словенским могаја на пошришту.

Грци не могу доћи ни до каквог споразумљена. Влада се спрема државном удару, а поговара се да краљ највише одступит од владе; јер му није могуће довести посланицу до сугласности с владом и њеним посланицима у скупштини.

Републиканске фракције у Француској дошле су до споразумљена. Гибете придружко

се је ујереној страни републиканској. Спољашње прилике привеле су крајњег републиканца и непомирљивца о Прусијом да се оближи с унутрашњим партијама, нарочито највише с оних што се у неколико ујерено да је републикански форум владе утврђена и што намјерава тим окријепити Француску према саопштености.

Цар руски полази преко Берлина у Емс. У Берлину ће настојавати да сјеверног монарха ујере о мирољубивости пруске владе и да убрзано нагонявање војничке спреге и преустројавање војништва не сивера на на каков атентат против мира. То маневрирање пруског канцелара више се односила Французе ујери о својој мирољубивости него ли руског цара, само што канцелар мисли тим посредним начином лакше постави своју намјеру. Цар ће пречекаати у Берлину пруског престолонаследника док се врати с пута из Италије.

Д О П И С И.

ПЉЕВЉА, 28. Априла. — Ма да је ова варошица обдарена љепотом природном и условима за богатство, опет је сиромашна у свему. Ова је као свака друга варош у Турској позоришта тираниста, мучака и крвопролива. Наде што су нас до сад штале да ће свијет принудити Турску да олакша једној раји већ почну да се упућују, и мјесто њих очајање олађује. Све што имасмо добро и ваљано угушисмо Турци на очиглед цијеломе свијету. Но је њима и то мало било па су отпочели да главе сиромаше и просјаци. Један просјак који се вратио по улицама оде код једног млињара да преноћи. Млињар је био Турчин и пусти га да преноћи. Кад је био поноћ нади на уи Турчину да му треба спремити мјесто у пророковој бањи на овај свијет дочепа сјекиру и убије једнога старца од 70 година; ништа од њега да му преда све пре што му је ко год на улици подјелмо. Једини старац узмуд је никад да он нема ништа; већ да је просјак којегу дају добри људи за душу кору хлеба. Пошто му закловац омањи сјекиром кости, баца га у гљиб крај млиња. Али није био издануо. Сутрадан добу њеки људи у млину и виде сиромаша старца у гљибу; потрче и изваде га. Пошто су га извадили опазили су да му срце куца па су га одијели на ухулет. Ухулет узме на испит млињара; науче га да све одриче и тако га сачуваше од казне, при свем тому што је у млину нађена сјекира краваа којом је тукло остаријелог просјака. Једини старац живио је само два дана па је у тежким нукљама издануо. Ето шта се збива на очина „побожног“ Хришћанства и то на прагу цивилизоване Јевропе.

ИЗ СУДНИЦЕ.

(Продужак.)

Предсједник: Почем командир није био ту, знаш ли ко је изадио наредбу трубачу да свира? Онујени: Трубач је

кућа му је на Дукљи и кад је видео Турке од Горнице, ће ћерају Црногорце уз поље к Морачи засвира, на исти час притрче оближњи чобани те Мргуда уграбе на Морачу да га Турци не исеку.

П. Кад дође командир какву је наредбу изадио и што сте тада радили.

О. Ја незнам зашто сам отишао нојој колиби.

П. Зашто си ти отишао твојој колиби, а војник си и војска се окупља?

О. Коња су ми били закрпљени преко границе код куле на Дедовој шуми па се уплаших да ми не погину.

П. Зашто га је коњ закрпљено преко границе, је ли више коња било или само твој?

О. Закрпљу због тога што су тај дан ћерали дрва у Подгорицу и остављени да пасу и да сјутри даи онет ћерају дрва у Подгорицу, свега је било петеро коња.

П. Чји су друга четири коња била?

О. Саво Велишнина, Новице Гидова, Шћепана Велишнина и Мурата Мулетина.

П. Како сте сјјели пустига коње да закрпљу код турске куле, јесу ли вам бранили турски војници?

О. То је нама близу куће, а турски војници нијесу нам бранили јер су нас познавали.

П. Јесте ли већ који пут остављали коње на то мјесто да пасу?

О. Јесмо више пута.

П. А јесте ли их вазда до у јутро остављали или сте их кад и преко ноћи довозили?

О. Некад смо их до зоре остављали а некад и ноћу их прихватили како нам је кад потреба била.

П. Кад вам је могло бити да коњи пасу по сву ноћ, зашто сте их кад кажеш и преко ноћи догонили?

О. Кад нам је потреба била да ранико да ће влети у Црну Гору, вазда смо их догонили.

П. Јеси ли ти тај дан ћерао дрва у Подгорицу?

О. Нијесам него моја жена, а ја сам радио на ружетна као што сам вам прије казао.

П. Како си знао да су коњи закрпљени преко Зете, а ти си био на Дукљи?

О. Прије но смо рад оставили, жене које су ћерале коње, бијаху дошле и коње оставиле.

П. Казива ли ти жена које је дрва протрла?

О. Нијесам је питао.

П. Казао си да би сте сјутри даи ћерали дрва у Подгорицу, на што би сте та дрва из шуме доћерали кад су вам коњи били преко Зете?

О. Шума у којој беремо дрва, налази се нише саме Зете у Влашкој Дрчи, па пренесемо дрва и превеземо у лађи на ову страну воде вазда кад коњи натоварени не могу возом прећи Зету.

П. У повратку Дукље сарпали код колибе, задржавали се или одва пође да коње прихватим?

О. Ја сам испод колибе дошао, нијесам сарпао но сам одма прешао да коње преведем.

П. Како пређе Зету и на ком мјесту?

О. Превезох се на брод код Дедове шуме.

П. Оде ли сам за коње или си имао дружице?

О. Нијесам сам но је био са мном Саво Велишнин, Новица Гидов, Шћепан Велишнин и Мурат Мулетин.

П. По твој казивању Саво Велишнин и Новица Гидов изади да су се вратили с тобом к Дукље, но од куле изкреснуше ова двојица Шћепан и Мурат?

О. Саво Велишнин и Новица Гидов вратили су се са мном, а Мурата и Шћепана сретнемо у повратку на путу ће трче на глас трубе и узбуње, ми им казасмо шта се догодило у Подгорици па се и они с нама вратисше.

П. На коме сте их мјесту срели и бјеше ли још кога с њима?

О. Среди смо их мало пиже, а с њима бјеше више људи који трчашу к Дукљи.

П. Зашто се вратисше баш Шћепан и Мурат а други нико?

О. Зато што су и њихова два коња закрпљени били с њишјем преко Зете.

П. Осим вас иеторице, је ли још ко Зету прегазно?

О. Није више нико.

П. А јесте ли ви сви петина Зету прешли?

О. Јесмо сви у једној лађи.

П. По нашим изјезијама дознали смо да су Саво Велишнин и Новица Гидов с тобом Зету прешли, а ти кажеш да су били и Мурат Мулетин и Шћепан Велишнин, морао је још ко бити, но важа право сву дружину што је с тобом била?

О. Осим ове четворице што сам казао није више нико био.

П. Казао си да су три жене ћерале наше коње у Подгорицу, ко је ћерао коње ове двојице?

О. Ћерале су их оне исте жене, што су и наше коње ћерале.

П. Кад пређоште Зету, виђесте ли кога код куле и виђе ли ко вас?

О. Ми невиђесмо никога, а да ли је ко нас видио, не знамо.

П. У које доба ноћи пријеђоште Зету?

О. Управо мезина, али бјеше прошла ковад ноћи.

П. Од прилике кажи, колико је могло бити прошла ноћи?

О. Опет вам кажем, да управо не могу означити, али ми се чини, да није било више од једнога до два сата.

П. По прилици морао је бити више но што ти кажеш, јер казали да си отишао к Дукљи у мрак, док си отишао и тамо се задржао, док си дознао све што се тамо догодило и вратио се натраг, биће прошло више времена?

О. Чини ми се да није могло више бити, јер као што смо ми трчали, лако се може за сат отићи и вратити, а ми се нијесмо није заговарали но чим смо дознали за ту несретну погубију отргали смо да преведемо наше коње и да се могнемо вратити док командир дође.

П. Пошто се превозоште преко Зете, ће нађоште коње?

О. Нашили смо их близу куле у некој напратини ће пасу.

П. Сад нам кажи како пригнасте коње и што се догодило док сте прешли Зету?

Ми окуписмо коње погнасмо на Зету, кад смо их догнали на брод нешћеште одма ући у шлов, а ми их почесмо бити, тискати и на њих викати, у то глас стража с куле опази, њеши проговори турски, што ми нијесмо разумјели, ала тога опази пушком на нас, а иза те прве пушке још неколико пушак на нас и потраја. Неколико војника на нас, мамо опазисмо наше пушке на њих, коњи плануше и тргоше у шлов а тако и ми потрачасмо да час прије уграбимо у лађу, дружина ми узеше а ја тек да уђем смотрих турског војника близу с окренутог острагуша у мене, и виђох е ху погнаути, тргох револвер у бих војника и главу му осјекох, а острагушу уграбих, ускочи у чун, и увезох се, у те ошет војници опазисше на нас неколико пушак, али не убише ни једнога но се здраво превезосмо преко Зете.

П. Виђе ли га из далека кад се стао к вама прихватиати?

П. Ја сам га угледао баш онда кад сам хтјео у чун да ускочим и кад се био близу мене прижавао.

П. Како да га не видни кад је мјесечина била?

О. Био сам се окренуо к чулу, па кад сам хтјео да уђем онда сам га на лјавој страни с пушком окренутог у мене видио.

П. Кад си угледао војника да ли он трчааше или њаше полако?

О. Он се бјеше мало посагнуо и трчааше.

П. Да не бјеше он кренуо куд на другу страну или вама.

О. Он се бјеше упутно уграб к вама, ће се бјеско стожњали око чула.

П. Могали ти куд побјећи, кад виђе да је војник к теби пушку окренуо.

О. Не мога никуд унаћи, с једне стране вода, с друге он, а с треће обала Зете; с тога никуд нијесам могао побјећи.

П. Или си га ти прии угледао или који од твојих другова.

О. Ја незнам је ли га који прии од мене угледао, само знам да сам га видио кад сам хтјео ускочити у чун.

П. Гађаште ли ви већ на њих пошто се превозоште?

О. Док смо на води били нијесмо смјели да их гађемо, да неби они нас на огањ наших пушак побили, него кад се превезосмо на нашу страну невалисемо још по једну пушку на њих.

П. Јесте ли више но по један пут на њих с наше стране пуцали?

О. Нијесмо.

П. На глас тјех пушак морао је још ко од наших војника догратити к вама, ако је ко био кажи и ко су?

О. К нама није нико долазио почем су сви војници били на Дукљу пошли, то је све у брзо било, а да је ко био бих вам право казао.

П. Ноћ је била, а кажеш да те је турски војник хтјео острагушом убити, како си видио да је острагуша у њега била?

О. Видио сам да је пушку у мене окренуо, а кад сам је узео и пренио видио сам да је острагуша.

П. Пошто се превозошто што учини с главом а острагушом?

О. Кад пређосмо на нашу страну кренусмо Дукљи к командиру, у путу сретосмо подофицира Гиша Радева, носеше заповјед од командира дуж границе да нико за живу главу нетакне Турчина нити ишта турско до заповједа наше власти. Чим разумјесмо за ову заповјед, пренадох се и пошто подофицир разјину вратио се и пренесмо главу под кулу преко Зете а острагушу сакријем код колибе, вратио се и онет дођем прије помоћи на Дукљу код командира.

П. Вратисше ли се твоја четири друга натраг с тобом кад си отишао да главу пренесеш, али су пошли на Дукљу?

О. Вратили су се и они са мном и чекали ме на обали наше стране.

П. Зашто су ова четирица вратила с тобом а нијесу Зету прелазили?

О. Бојас сам се да ме неопазе и неубију, а она би ме могла с оне стране одбрати и задржати Турке да не сађу на воду.

П. Почем је моћ била тако би те они могли одбрати а остали су с ову страну воде?

О. Почем је близу она би могла чути кад би Турци слазили на воду боље него ја који се возим.

П. Кад сретосте подофицира виђе ли главу турску у теби и дознаде ли за твоје дјело?

О. Главу не виђе а ми му за дјело не сиједосмо казати.

П. Можеш ли знати да ли још кога убиство или ранисте на тој кули?

О. Знати не могу без овога што сам ја убио и посјетио.

П. Кад си видео да си убио војника зашто му главу посјече?

О. За то што и они кад којег од наших убију одсеку му главу.

П. Казао си да си дошао код командира на Дукуљу прије поноћи, да ли му каза што си урадио?

О. Нескиједох му казати од страха него сам крпо.

П. Имам ли већ што да кажем?

О. Све што сам казао, казао сам вам већ нема ништа.

(Наставиће се).

ПИСМА ИЗ ЊЕМАЧКЕ.

Визбаден — 1870.

(Продужење X. писма).

Ево једне куле поред пута, одавно осјећам да ми треба негде сјести и одморити се. Кула је у хладу испод гвоzdеног дрвета најштедња, дугачка је и лагана наслоном са стране ограђена; али има једно на којој један господин дружио се и лежи; влаштан при шешир и амбур сеје у траву недалеко од њега. Заустави ме је него на сред пута. Гледају и ијерни очиња могу да ја на оној другој половини лежи. Могу. Корачија неколико пута. Спустили мој шешир и амбур у траву, и легнем на кулу. Мој другар што на другој половини лежи, није ни једном зинком показвао да је пријетио кој долазак. То се нега ништа не тиче. Он гледа на једну страну а ја на другу. Виђао сам га негде промислих година. Од како сам сада у Визбадену нађах га готово сваки дан у парку. Као и хилале других тако и он, жини сам за себе, ни с ким не ходи, ни с ким не говори. Он и читала часисона то су двије половине. Ко зна какви су га тешици удари судбине завидли са цијелим омих свијетом. Има неких и осјетљивих срца; ако их за судбину дирне, она као стакло пренуку, охрну на људе и на свој живот. Виде да је све њихово дотадашње искуство ништаво; ујере се да онај који до своје четрдесете године неопорно на људе, није их нигда ни љубио. На један од оваквих људи не тражи у овом свијету нова познаниства, јер су им сва дотадашња познаниства загорчана. Обично добри и поштени бивају карани од људи цијелог својега живота, ако их још и срећа превари они под старост постају чољекораци.

Мој другар што лежи на другој половини куле, од неколико година виђамо се по куланима, на парабродима, сретало се на гвоzdеним путовима и на променадама, али нигда нијесмо међу собом разговарали. Шта има да говори с људима онај који је познато шта су људи. Обојица смо од прилике јединић година; остарјели смо. Дубока старост још није дошла, али плитки старост већ је ту. Од како сам у Визбадену ручао сам с њим више пута за једним столом код Кристиана. Ту обично долазе само они који о свим келнера што нас послужују, ни с ким дружи не говоре. Једни пут је устао усред ручка и отишао само с тога што је недалеко од нас на другој столу неко друштво много се смирало, шалило и вијало. Он не зна њемачки. Страница је у овим земљама као што сам и ја; странци је на овој земљи као што сам и ја. Пријетно сам да међу нама постоје симпатије; обојица смо једнома накароне. Нигда га нијесам видео да се осјећне, у осталих лице му је пријатно и благо; али у свакој прилици стоји му по један комад тра-

гадије. Хилалама или из таковијек у овим куланима. Ове воде показују нервозности. Док је човек млад и срећан не обраћа потор на њих, док их непочне снатири и неосјећа да их има; кад постаје као и они види да их има много на овом свијету. Они се киче један другог; али кад на читавом оваком путу нема до само једна кула, онда су принуђени да сједу један до другог; но свгда један се окрене на једну страну а други на другу. Тако смо и ми учинили, он гледа у ширине насавске планине, а ја гледам на Рају. Он је много савршенији од мене: од како лежи на овој кули није се ни ногом ни руком ни ниломама, међу тиме, ја сам се два пут најштедио да ми је леже, тарда дрвена кула жуљила ме; један пут окренуо сам главу и погледао кад су двоја кола аутом прошла; обоја кола била су оквиена зеленим гранама, обоја су била пуна људи: докивали су се, смјали се и пјевали; све у један мах. Безумни животни, јадни створени, — киче се могу на овом свијету смјати и пјевати. Са свакијем коракком, свак је изложен опасности. Овијем истим путем могу се додече сви плачући повратити. Сваког минута може их несрећа сresti или стићи; она се неспрестано ово људи, животиња и биља врзе.

Колико је тренутака у животу толико несрећних случајева око човека неспрестано трепти. Родити се на овом свијету то је прва и највећа несрећа, за њом следеју све друге несреће. Тедико шилјона година, милијона вјекова, прошло је без нас, зшто и ове године што за њима иду нијесу тако учиниле. Милијон година то је велики број само за вријеме нашега живота: кад укрену или док се не родимо, милијон година није ни колико два минута. —

Осјећам која се кула мало ирану. Исправни се и сједнем, једну ногу с једне стране куле, а другу с друге. Мој другар то је већ учирио. Досадило му се гледају на сваке планине, као и мена на рајске равнице. Сада гледамо један преко другог. Обојица држали смо по једну не запаљену хаљинску цигару у зубица. Нипали смо се по свијећа циповица, но батре није нијесмо могли наћи. Како су глуми кројачи, начине нам на хаљинама седам ципова, в ни у једном нећа отпа да можемо цигару запалити; морамо их невакати као крпари. Једна селак заустави се према нама; рече нам добро јутро и сједе на средину куле између нас. Он је пушио и освртао главу час једном час другоме. При полску до нас је обојица отпа те смо запалили цигаре. Треба ићи даље. Сунце је већ обасјало кулу и нас на кули. Узнем полску шешир и амбур. Идем даље к југу. Иза мене на двадесет корака иде истиа полаганим коракком мој другар с куле. Чинио ми се да видим Ребус што за кичом на двије ноге ходи. Сунце је већ високо изашло и пече, развннем амбур, то и он утисн. Ја се устаним код једнога враничања. Дуго сам схатрао што мрви раде. Он ме прође и застане при једном пласу сијена. Какву забаву може наћи да гледа у сјено. Ту се суситисмо. Обојица мисли смо упоредо. Дан је све топији био. То нас увјери о овом што многи учени људи доказују, да је све топија клима што се даље к југу иде; може бити доћи ћемо до подне гдје палие расту. Обојица застамо код једнога телета што крај пута на ливади пасе оно диже главу и гледа у нас; ми гледамо у њега. Ми наизмико забаву гледају у њега како прежива, оно наизми забаву гледају у нас како пушимо. Дуго смо га гледали, и оно је нас дуго гледало. Кад смо пошми мој другар јави се и рече: „теле“. Ја му још оштрочије одговори: „ја, теле“. Ишли смо низ брдо. Наши кораци били су мало бржи. То нас увјери да је лакше ићи низ брдо него уз брдо. Йди се цијелог својега живота сваки дан имају нечеј новом научити. Разговарали смо француски, то јест ћутали смо њима. Он је гледао низ Рају а ја уз Рају.

Непријатно ми је друштво. Ја љубим самоћу. Кад човек с киче иде треба нешто да разговара; уредја је ћутати; а шта би имао са непознатим човеком разговарати. Да ја сада рекнем: топао вријеме; он би повторио то исто; да он рекне: гледајте како је овај предјел лијеб; — ја би сљегао раменима, на се у себи ћутно; да говорим о поностиа у кичама, које су паметнији људи написали. Врло се ћутим што нијесам сам. Кад сам у самоћи осјећам да сам у најбољем друштву. Познатијем да се ћутим, а то ми николи; које правило кога се морам држати то је

да се нигда не разљути. Јер кад би се човјек за свишто хтјео љутити што није онако као што он хоће, свасиу би за кратко вријеме. Филозоф Шопенхауер умро је прије десет година од љутине што овај свијет није створен онако како би он желео. Сврхен је у Мајнцу. Ја хоћу самоћу, мој другар с куле нека иде кула хоће, ја хоћу сам да будех. — Легнем у лавовину једнога дрвета и поклоцих главу амбуром. Йтно сам се; но после некег времена повратим се, кад полако испод амбуре погледам низ брдо, и ниђе невидим мога другара, он је одавно отишао.

Пошто сам се тако лежећи на некакој трави добро одморно, устанем и пођем даље. Кад се окренем више мене под другим дрветом лежири овај исти мој другар, и сврхен се да пође. Ја се предам којој судбини, суситим амбур што сам могао није. Он ме суситије а мисли смо раже уз раме. — „Господине, рекаме ја пошомедаку, закљонивши се добро амбуром од његове стране — ви сте наинили да врло непријатна друга; обично мало говорим;“ — „а ја ни мало,“ одговори он; „сватрајте да ме нема“ — „исто тако и од које стране“. — Одговори ја и били смо обојица зидовољни. Није нас више љутало не тиштало. Последња наше ријечи значиле су колико кад двојица један другом рекују кака моћ. Сваки је даље ишао саку у друштву са својиме мислима. Ја тек сада осјећам како је то пријатно бити сам и не бити сам.

Ја сам опет подигао мој амбур и гледао сам на Рају, од које већ нијесмо били далеко. Кад сјеђемо у долину, нијећемо на гвоzdеним пут, што иде из Франкфурта у Кобленц, није него из Кобленца у Франкфурт. Опучио низ пут, може бити да је било то уз пут. Забавља нас корачија с греднице на гредницу; кад кад ишли смо и по гвоzdеним шинама. Мој другар сједе на једну гредницу, ја сједе на другу гредницу. Нијећу шина сједосмо; на сред пута сједосмо; обојица сједосмо. Он скиде с лјеве ноге чизму, па пошто у њој није могао наћи кичањак што га жуљ, свиде онда и чаруру, па је по мој тражио кичањак као да тражи буцу. Кад ништа не нађе, сјети се да га није у лјеву ногу него у десну нешто жуљало. — Наједанут чујемо гдје неког страховито виче. То се нас за цијело ништа не тиче. Ко би с нама имао посла. Плативо гдје год што потрошимо. У цијелој Њерманји нећемо никога познати. — Глас све више се к нама приближава; по дртању гласа познатије да онај што виче нагло трчи. Нека га нека виче кад је безпослом. Свијет Њемца има своје званичње. Може бити томо је званичње да владан трчи и виче. Наједанпут видимо чувару гвоzdеног пута: „За име божије бјежите с пута, сад ће пак с колима тула да прође; развнчиће нас као кулу“. Кад рече, развнчиће нас као кулу, ја далеко одскочио од пута. Мој другар није ништа разумео о чему је разговор, он је неспрестано тражио по десној чизми кичањак што га је жуљало. Једна га чувар кренуо с пута. После неколико тренутака протутњи истијем путем много темских кола.

Ми идемо даље без икакве стаје преко циповијек ливада. Идемо Рају, воју више не видимо од како смо сшли у равнину. Осврћемо се не би ли гдје виђели вилзак који би нас одвео у какву гостионицу. Није још подне али би се могла која чаша пива попити. Мој другар рече: заврљали смо; ја му ништа неодговорих; после неког времена ја рекаме: ми данас нећемо доћи до Рајне; — он ми ништа неговори. Један што је према нама поклошну дјетелу превртно виче: кад би се тула свијет метало, ја неби имао никакве користи од те земље. — Ми му ништа неговорисмо. Дошли смо до једног дугачког зида, није није му се свршетак видео; висок је такође. Кически зид за цијело није, јер кича лежи на истоку, а ми од јутрос ишли смо само југу; али нека ограда јесте. Шта је у оградни тога зида не знамо. Ишли смо дуго поред њега. На једанпут нађемо на једну стругу. Ту се био зид оропио, и позивије се мајстори су га почели поправљати; да није нећемо они би и данас радли. Ми стојимо и гледамо кроз ту стругу. Видимо шуму, обичне, путеве, цијеће. То је некакви велики парк. После другог стајања, мој другар рече: „антрон“ — и ја му на то одговорих: „антрон“. Ријеч антрон значи на српском језику: „уђио“; али боље рећи значи на француском језику уђио. Кад се провучемо кроз ову стругу, нађемо се из најдешем парк. Стаје по којима смо ходили биле су великим

муном заклоњене. То нам је добро дошло, сунце је одев жестоко одозго пекао.
(Наставиће се).

РАЗЛИЧНОСТИ.

(Народно друштво жена). Читамо у „Нашој Слави“. У Љубљани има више немачких и њемачких трговаца, то јест таквих, који се или из Немачке у Љубљану ради добитка доселише, или пак који су рођени Словенци, а држе се за Немце, то јест прави словенски Шарењаци. Ти се људи, а не „Новици“, у свакој прилици показују непријатељи и издајници словенског народа; тога ради основало се друштво народних жена највероватније да наведу пук, нека купује потребите ствари, не код њемачких и њемачких трговаца, него једино код својих народних. То је право, јер ипо што нас хришћанска љубав учи, да свакога на свијету љубимо и добро му чинимо, исто тако ним неди, да пак мора бити при свој и пријатељ, а за њих туђин и непријатељ. И стига, та је и за нас!

(Шлео код турског концисара у Паризу). Турски концисар парижки дао је 26. Априла пис, на ком је било преко двије хиљаде речи. Разумјев се, да је присуствовао предједним републике са својом супругом.

О Г Л А С.

Управителство црногорског женског института нахои да добро огласити некоје такве из устава института, да би се с њима могли упознавати они родитељи и татори, који би желали у овај завод највероватније своје ћерице, било то на сопствени трошак или на трошак сакога института.

I. Институт, његово покровитељство и старатељство.

§. 1. На Цетињу основан је институт за женску дјецу из Црне Горе и околних јојзеваља; и носи име: „Женски црногорски институт“.

§. 2. Овај институт стоји под највишим покровитељством Њезиног Императорског Величества дарице руске Марије Александровне, као главне благодјелнице института, и под непосредним старатељством Њезине Сајетлости кнегиње црногорске Милене.

II. О васпитаницама института.

§. 7. Институт црногорски устављен је за 25 васпитаница, од којих се узима 18 васпитаница на трошак самога института, а 10 узимају се на њихову властиту плаћу, по 200 форинга на годину за сваку, уз потребиту опрему одјећу и обућу.

§. 9. Васпитанице прилажу се не млађе од 9 година, и не старије од 12 година.

§. 10. Молбеци за пријаме васпитаница, шилу се на управителску, која их подноси одобрења ради Њезиној Сајетлости кнегиње Милене.

§. 11. Дјеце сестре, (осим случаја да су сироте на које би се особити обзирао узети), не могу у један пут бити примљене на трошак института; но само у растуњу од двије године дана.

§. 12. Код небу некојој од васпитаница биле писане крсто, (највероватно осипне или богиње), онда при најпрвој случају мора се оно подиргнути таквоме писану.

§. 13. Одјећа свих васпитаница живних у институту мора бити појединачна и истоветно боје; а имено: купени фуштани, камене жести, и чута такође вуна, црне боје.

§. 14. При ступању, исплаћује се васпитанице добијају од института: алине, обућу, и свуколку рубеницу, што оне носе само док су у институту, а на што се буду о празницима кућана својима разлазале, онда се обиче у своју сопствену одјећу. Оне имају такође од института: постеле и све остало, што је потребно да се у најбољем реду и чистоћи уздрже; а при том још имају храну, која мора бити приготовљена сакијем простијем начном, али да буде здрава и сочна.

Г. Течај васпитана, и прелима примама и одлуштања.

§. 15. Течај васпитана продужује се на 6

година и дијели се на три одјела: прво, друго, и треће дјавно практично одјелење; а свако одјелење продужује се на двије године.

§. 16. Да би морал васпитаница ући у прво одјелење, иште се да зна читати и писати српски, да зна неке најпрве доштите, писане бројева (цифара) и бројење до стотине.

§. 17. У средњи течај не прилажу се васпитанице у никакву случају.

§. 18. Пријаме и одлуштање васпитаница бива сваке двије године. Одлушт пак на школске празнике (вакације) одлуштају свршетком Јунија а прилажу у потетку Септембра.

§. 19. К родитељима и својим одлуштају се васпитанице само два пута преко године, поименце: од 23. Децембра до 7. Јануара; и на вакације, од Петровдане до жалоза Господинадне.

Осим ових двају случајева, васпитанице одлуштају се само у случају какве ошве болести њиховијех родитеља, или ради поправљанја здравља саме васпитанице.

§. 20. Течај другога одјелења у толико је завршен да васпитанице без особитајех способности у науци, или које неба желе науку на даље пролужити; могу се пуштати на слободу по окончању другога одјелења. У трећем (практичном) одјелењу оставају се пак најбоље, васпитанице, и оне, које се справљају за звање учитељница.

§. 21. Задње двије године, (течај практичнога одјелења), особито се посвећују подучавању васпитаница у гадниству, женскоме рукођелу, пазору над дјецом и поредком под руководством управителке и учитељница.

§. 22. Испити се појажу три пута: прв ступању, при преласку из првога разреда у други, и при изласку из другога разреда.

VI. Предмети учења и поступак при класификацијима.

§. 23. Предмети учења јесу: Закон божији; језица: српски, руски и француски; историја, географија, рачуница, црквено музикално пјевање, свадодјелство и женско рукођеље, поименце: кројење и шивење прегане, алине и свега осталог што је потребно у домаћему стању; различна плетива, везови и шивење на машини.

§. 24. Васпитанице подучавају се такође у домаћем гадниству. На тај колац налази се при институту башта и ограда, да би се цијељ гадниства лакше постигнути могла.

§. 25. Учитељке и учитеља стављају билење из својих дотичних предмета у школски протокол течајем сваколике године: 5. — одлично; 4. — врло добро; 3. — добро; 2. — прилично; 1. — рђаво, и 0 — ништа. О вакацијима доју се ове билење васпитаница на наоручијем листици; а по свршетку свега шестодјетнога течаја, или двију првих одјелења, свака васпитаница добија свједочбу са потписом управителке, учитељница и учитеља.

§. 26. Најбоље из васпитаница, у случају потребе и по узашности управителке, прилажу се у помоћ учитељницама, пошто би оне саме и њихови родитељи на то привољили.

Рок пошљања дотичних молбеци траје најдуже до 29. Јунија т. г.

Моле се славна уредништва, особито дама-тинских часописа, да би овај оглас у своје што-ване листове извољили прештампати.

Цетиње. 6. Маја 1875.

Натасжда Пацелик,
управителка.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ.

— Изашла је из штампаче четврта свеска „ОТАЧБИНЕ“. Са том је свеском свршена: Прва књига (године прве). Она је изијела 43 штампана табака великог октава или 672 стране. Сваке године ће долазе, излазити по три такве књиге. Ево шта има у првој књизи „Отачбине“:

I. КЊИЖЕВНОСТ.

1. Пјесме.

„Отачбина“, од Ђ. Јакшића. — „Појезија“, од М. П. Шапчанина. — „Пред градом...“, од Ј. П. — „Јеси ли чула?“, од Ст. В. Каћанског. — „Ој проштрапа...“, од Ст. В. Каћанског.

2. Припојетке, новеле, романи.

„Селаца“, припојетка из сеоског живота. од Ђ. Јакшића. — „Стеван Душли“, историјски роман од Влад. Ђорђевића. — „Прошлети зам“, припојест гробљан крајем XV-тога вијека од Стјепана Љубише. — „Последња вила“, новела од Жила Сандо, превела Ј. — „Бјела кућица“, припојетка Ђ. Јакшића. — „Рого“, думореска од М. Ђ. Глишића. — „Васа Респект“, роман Ј. Игњатовића. — „Милан“, слика из 1848. г. од Ђ. Јакшића. — „Злослужни број“, припојетка од М. Ђ. Глишића.

II. НАУКА.

1. Етнографија и статистика.

„Језика и Језици“, од Ст. Новаковића. — „Рукурија и Румун“, од Настаса Петровића. — „Лужички Срби“ од Богодуга Јовановића.

2. Историја и епиграфика.

„Ђурађ Бракович“, од Чедом. Мијатовића. — „Лели Монтегвијева о Србији“, од Светозара Никољковића. — „Завити ноци“ краља Милутина, цара Душана, краља Вукашина и кнеза Лазара, од Ст. Новаковића.

3. Право и државна наука.

„Демократија од Г. Гершића. — „Богвић“ о новим црногорским законима.

4. Јестаственина са љекарством.

„Вода“, од Симе Лозовића. — „Косметица“, од д-ра Саве Петровића.

5. Историја књижевности критике, реферати.

„Појезија Ђ. Јакшића“ од Св. Вуловића. — „Орло“, „Вјеница“, „Јавор“, „Рукавица“, реферати Андре Никољвића.

6. Војна струка.

„Војнички разговори“, од Д. Ђурића. — „Стратегија и тактика“, од Д. Ђурића. — „При- 27 година“ од Ј. Стеф. Вуловског. — „Глав- ојмови о војсци“, од Д. Ђурића.

III. ДРУШТВЕНИ ЖИВОТ.

1. Политички.

Народно скупштина. Дебата о адреси од Г. Гершића. Засуге и погрешке кабинета од 22. Октобра 1873. Политичка хроника.

2. Књижевни.

Друштва за промицање просвете и књижевности у српско-хрватском, бугарском и словенском народу, од Андре Никољвића.

3. Ујетнички.

Народно позориште у Београду 1874 год. од Светислава Вуловића. „Нарис“, „Андрејица“ „Лекуверова“, „Лукреција Борђија“ у београдској народном позоришту од Вуловића. „Црсти“ од Матије Бана. Рецензија Светислава Вуловића.

4. Војнички.

Војна удружења и бесједе у нас, од Ј. Мишковића.

За нове уписивке има још од свију досадашњих свезака.

Цијена је „Отачбине“ за годину или 3 књиге (12 свезака) 80 гр. или 8 ф. а. вр. за по године (или 6 свезака) 40 грога или 4 ф. а. вр. за 3 мјесца (или 3 свезке) 20 гр. или 2 ф. а. вр. Новце ваља слати уредништву у Београд, (Кастротова улица број 27.)

О Г Л А С.

Обнавују се да ће се у недељу 19. Маја држави у сенатској канцеларији лиценција (лиценат) о куповини и продаји бухарице. Сви који желе утријавати се нека се пријаве реченога дана до подне најдуже.

Из сенатске канцеларије 5. Маја 1875.

Штампано у државној штампарији.

Уредник и издавац СИМО ПОПОВИЋ.